

Akinek minden sorában együtt lüktetett az ő – és Magyarország – múltja, jelene és jövője.

Nagy költővé – tulajdon szellemén kívül – a sors parancsa érlelte, azzal, hogy rákényszerítette: hétköznapiját és költői életét egyaránt a halál és az élet mezsgyéjén élje. Tudjuk: ami őt meredeken vezette a költészet csúcsáig, kegyetlen ösvény: de olyan tágas kilátás nyílik róla, amelyet hétköznapi halandó szeme sose lát. S a semmibe bukni, onnét, könnyebb, mint embertelen akarattal végigjárni anélkül, hogy a szemét bármi is elhomályosítaná. Ha egy-egy vers az ő életében egy-egy lépésnek számít, joggal állítom, hogy minden lépését a véglegesség és a folytathatatlanság tudata határozta meg. A tökély kegyetlen kényszere kísérte végig az életútján, és szoktatta hozzá, hogy akár magába nézzen, akár a külső világba, mindenütt ott lássa a lét kényszerű határát, és épp ezért tudatosan tegyen eleget a mindenkori befejezettség művészi parancsának.

Szívem szerint a versek tucatjait idézném, állításom – vagy inkább sejtésem – igazolásául, de mi, akik itt ma együtt vagyunk, valamennyien végigkísértük Orbán Ottó, a költő-ember életútját. S ily módon – tudatosan vagy tudattalanul – részesei is voltunk e vándorútnak. Ami a csúcson ért véget, a szó teljes értelmében tökéletesen.

Búcsúzóul talán annak a versének végét idézném, ami az élete versbe foglalt örök érvényű summázata marad.

*„...Legyél te a mesterem, titokban bennem rejtőző rokon,
velőt rázóan szentelen kamasz, vezess te,
ahogy Vergilius vezette Dantét át a poklokon,
míg vértől és paráztól vöröslött az este!*

*Ne hagyd, hogy az öregség kiforgasson magamból,
és békét kössön azzal, amivel eddig nem kötött,
bár hallom, hogy a madárfütyty mögül lélekharang szól,
s láttam az ostrom alatt az utcán rohadó lódögöt”*

(Elhangzott Orbán Ottó temetésén, Farkasréten, 2002. június 14-én.)

Lator László

GYÁSZBESZÉD

Nehéz próbatételekben, testi-lelki gyötrettetésben volt része Orbán Ottónak bőven. Gyerekkora, a háború, az ostrom, az apátlan árvaság, a nevelőintézet szorongattatásait férfikora még gorombábbakra váltotta. De, és ebben kivételesen szerencsés természete volt, valahogy végül mégis mindent javára tudott fordítani. Akárhogy is, élete legválságosabb pillanataiban meg-megjelent az olykor ajándéku kapott, máskor erővel kicsikart kegyelem. Rövidre szabott pályáját, de terjedelmében, belső terében egy-

aránt nagyszabású életművét latra vetve nem mondhatunk mást: semmi sem maradt elvégezetlen. Néhány héttel még színhelyével, Szigligettel is hozzáigazodó irgalmas halála előtt elkínzott testében olyan eleven volt a lélek, hogy volt kedve végigülni egy egészséges embernek is fárasztó szerzői estet, kérdésekre válaszolni, sorait magyarázni, megnyitni lírája hátsó traktusait. Úgy, ahogy csak az teheti, aki biztos abban, amit csinál, aki hisz benne, hogy „*a kimondott szó görcsoldó gyógyszer is*”. De a hangja már gyengé volt, beszéde meg-meggyűrődött, nem szólt olyan tisztán, mint csodatévő műtétje után. S ha egy-egy mondata fel-felidézte bennünk egyik-másik versét, csakugyan el kellett hinnünk, hogy „*hatvan fölött az élet főképp a halálról szól*”. S hogy legtöbb verse, és nemcsak a szó szoros értelmében, „*tudósítás a kés alól*”. Torokszorító tudósítások! Micsoda képeit rögzítette a gyógyulással régóta nem kecsegtető betegségnek, az egészségeseknek elképzelhetetlen testi nyomorúságnak. „*Tegnap nem nyitottam ajtót; / valaki dühödten nyomta a csengőt, hiába, / a szoba közepén lebetonozva / csak kilengeni tudtam, mint egy magasépület.*” Íme, meg-megbénuló életének egy mindennapos jelenete. Az elsza- badult mozgás vagy a mozdulni vonakodó test. Rettentő látások és a köznapok kegyetlen pontossággal megrajzolt részletei. Melyik megrendítőbb? Ez a sötét lobogású fantáziakép: „*Jeges lepedőjén szeretkezni hív a két fekete nővér; / Szívhalál és Agyhalál*”, vagy ez a szakszerű leírás: „*A heverő, hol napjaim nagy részét fekvé töltöm, / Tengerjáró hajó és munkaasztal. / Verseim szédüléstől szédülésig imbolyogva költöm, / Szavakkal zárva fejszem, mint sebtapasszal?*” És mégis és mindezek ellenére a csoda, a kegyelem. Csoda, hogy Orbán Ottó, aki még valamikor viharos ifjúságában felfedezte magában a „*tüzetes realistát*”-t (ő maga minősítette így a tehetségét), egész életében olyasmit csinált, ami „*költészetnek földszagú, de legalább minden híre szó szerint igaz*”, híreit tovább küldözte az emberélet egy olyan kopár határsávjából is, ahol az ember többnyire már csak jajgatni tud, vagy összeharapja a száját. Hatvanhatodik születésnapjára s halála előterében jelent meg sötét rapszodiává összeálló, súlyosan-rögösen is természetesen bomló dalciklusa, Az ÉJNEK RÉMJÁRÓ SZAKA. Mennyire rá vall ez a Shakespeare-re, Vörösmartyra visszhangzó, mégis minden pillanatában olyan hevesen személyes számadás! Vagy a napokkal vagy talán csak órákkal a szívbénulás előtt számítógépbe írt, pusztulással, de makacs életösz- tönnel is csordultig tele vers, A REJTŐZŐ ROKON. Utolsó versei tanúsítják, hogy csakugyan „*nem marad belőlünk más, csak élni akarásunk örült versei*”. Vagy még szebben: „*Az újra- kezdéshez nem kell más, csak egy rögeszmés ember; / aki nem látja be, amit be kéne látnia, nem adja föl, / és nekikezd a melónak, hogy föltaszigálja az égre a Napot, / hiába tudja, hogy az, ha fölér is a csúcra, lezúdul az alkonyatba.*” Mert ő tudta csak igazán, az újra és újra térdre nyomott, de újra és újra felegyenesedő költő, hogy „*élni – bármi is a vége – látogatás az édenkertben*”, s hogy „*a kék bolygó csupa pezsgés, habzás, buborék, forrongás, nyüzsgő iszap*”. Mert egyszerre mondja a pusztulást és a teremtetést, öregkori költészete, melyben „*meny és föld között a kapcsolat rövidre zárva*”, legföldiesebb mozdulataiban is „*hírszerzés odaátrol*”. S az utolsó pillanatig ellenállni kész akarat, a sziszüphoszi, a fausti vállalko- zás bennünk, halandókban, magá a halhatatlan lélek.

(Elhangzott Orbán Ottó temetésén, Farkasréten, 2002. június 14-én.)